

Després del Congrés de Manresa: la pertinència i els reptes

Oriol Ramis

Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina (SocDEMCAT). Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears. Barcelona; EPIRUS CSS SLU. Barcelona.

Conferència presentada durant la sessió semipresencial "Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: el passat, el present i els reptes de futur", que va tenir lloc el dia 19 de maig de 2021. Aquesta sessió va estar organitzada conjuntament per la Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina de Catalunya, la Societat Catalana d'Història de la Medicina i la Fundació Dr. Antoni Esteve.
Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=eOPDQ1SUYG0>.

“Votre question, pardonnez-moi est idiote. Trouvez-moi d’abord des professeurs qui pourront enseigner la chimie nucléaire en basque ou catalan. Restons sérieux”.

Paraules atribuïdes a Adolfo Suárez,
Paris Match, 1976.

“Si una llengua ha de viure en plenitud, el seu exclusiu conreu literari és manifestament insuficient: cal que la llengua s’enrobusteixi amb el desenvolupament del lèxic científic i tecnològic, que segueixi el vigorós dinamisme de la ciència. Per aquest camí, i només per aquest camí, una llengua ateny la seva majoritat”. “Entenem que l’ús de la llengua pròpia —ultra un dret inalienable— constitueix, per dignitat, un imperatiu indefugible”.

Oriol Casassas. Butll Soc Cat Cièn. Vol VI, n.1, 1985, comentant el Manifest de Prada.

El 20 i 21 d’octubre de 2017, en plena crisi política, es va celebrar a Manresa la vintena edició dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, l’últim celebrat fins al moment (la història, exposada clarament per en Ferran Sabaté, es publica també en un article en aquesta mateixa secció). A Manresa s’abordaren molts temes; un d’ells era precisament les opcions de futur d’aquests esdeveniments que han tingut un paper important en la promoció de l’ús i el desenvolupament del lèxic científic i tecnològic català en medicina. Plantejà la pertinència dels congressos a partir del debat que s’hi celebrà i que ha

quedat documentat en un decàleg (de fet són nou punts, no deu!) que porta un títol prou evocador: *Bases de futur dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (o Bases de Manresa dels Congressos)*¹. Cal agrair la feina de tots els qui van treballar en aquell congrés, especialment hem de fer esment d’en Lluís Guerrero i d’en Manel Jovells, amb qui vaig poder comentar que celebrariem aquest debat, i també d’en Lluís Esteve i Balaguer, que és qui signà el document.

L’elecció del nom retrotrau evidentment a les *Bases de Manresa per a la Constitució Regional Catalana del 1892*², moment destacat en la història del catalanisme i de vital importància per a la recuperació de la llengua. Cal tenir presents, lògicament, altres dates senyalades, potser més importants: el Memorial de Greuges (1885), el Primer Congrés Catalanista (1880), la fundació d’Unió Catalanista (1891), la publicació de *Lo catalanisme* de Valentí Almirall (1886), la creació, en castellà, de l’Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears (1878) i, evidentment, la celebració del Primer Congrés de Metges de Llengua Catalana, en català, (1913) que inicià la sèrie del que després han estat els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana.

Les Bases de Manresa, les de 1892, van estar envoltades d’una complexitat social i política que ara ens ressonen: tensió entre mitologies contraposades, simplificant-les, una de “neoforalista” o “postcarlista” que dialogava, malament, amb una de “lliberal” en contacte amb un incipient catalanisme d’esquerres. Evidentment, tota mitologia arrossega un conjunt d’imaginari que traspuaven la tensió entre món *antic* i *nou* que, segur, es podria resseguir, finalment, en la posició sobre la llengua catalana en les ciències mèdiques en el primer terç de segle, en posicions com les d’Alcover, d’una banda, i les de Fabra i Corachan, de l’altra. Ens cal més investigació històrica per entendre-ho millor, però no és difícil percebre-hi ja la llavor de debats molt d’ara. Pocs anys després, ben iniciat el segle XX, hi hem d’afegir el paper d’en Prat de la Riba, en Cambó i la Lliga i els moviments que portarien als partits republicans i socialistes juntament amb els moviments sindicals i

Correspondència: Oriol Ramis
SocDEMCAT
Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears
C/ Major de Can Caralleu, 1-7
08017 Barcelona
Adreça electrònica: oriolramis@gmail.com

anarquistes; tot plegat, en coexistència amb grups “anticatalanistes”, també força implantats en el món mèdic, pels quals la utilització de la llengua catalana en el llenguatge mèdic no era, ni de lluny, un *imperatiu*.

Tot i això, sembla que les Bases de Manresa, les de 1892, foren importants no només perquè van contribuir a establir lideratges, com els de Prat de la Riba i Domènech i Muntaner, sinó perquè van permetre passar d'un moviment cultural per la llengua, sense interès per la política, a un de polític que prendria decisions clau. Dues d'aquestes foren la normalització del català mèdic, gràcies a Corachan i Fabra, i la convocatòria dels Congressos, on la normalització va madurar i es va fixar.

En la sessió d'avui volem mantenir el diàleg iniciat a Manresa, el 2017, i reprenem les nou Bases que guiaran aquests comentaris. Volem plantejar qüestions. No resoldre-les. L'esperança és que provoqui més pensament entre els qui senten l'“imperatiu indefugible” casassà de pensar en l'estat de la llengua en la pràctica científica i assistencial.

La primera base diu que “els congressos han d'esdevenir un punt de trobada interterritorial dels llocs de llengua catalana”. Tret de petites excepcions, com algunes societats de l'Acadèmia, la Plataforma per la Llengua o la presència, de vegades més simbòlica que real, de l'Institut d'Estudis Catalans arreu, no hi ha gaire espai de trobada entre els territoris que comparteixen llengua pròpia però que estan administrativament i políticament organitzats de forma separada. Tampoc en l'àmbit de la salut. De fet, hi ha retrocessos clars. Per exemple, la primera traducció catalana de la Classificació Internacional de Malalties³ (1991) va ser editada conjuntament per les administracions dels governs autònoms establerts a Barcelona, València i Ciutat de Mallorca i el del copríncipat sobirà d'Andorra. No ha tornat a passar mai més. I tampoc els organismes de política lingüística han estat capaços de consensuar polítiques. La qüestió que ens podríem plantejar per debatre és si els congressos han de ser una trobada “d'espais geogràfics” o un “espai”, potser més virtual que físic, de trobada de parlants per deslligar-se de les limitacions institucionals que semblen ofegar-nos més que no pas ajudar-nos.

En segon lloc, aquests congressos “han de tenir com a eix la defensa de l'ús oral i escrit de la llengua catalana en l'àmbit assistencial i científic, i la seva adaptació constant al progrés”. “Defensa” és possiblement una paraula negativa. Hauria estat més amable, però també inconscientment condescendent, parlar de “promoció”; però, en qualsevol cas, recull la preocupació de veure retrocedir la llengua en l'àmbit científic, primer, i assistencial, després, o al revés. Hi ha una necessitat de conèixer qui, com i perquè s'incorpora o deserta de l'ús de la llengua en l'àmbit assistencial i científic.

El tercer punt recorda la necessitat de la “multidisciplinarietat entre totes les professions [que es basen en les cièn-

cies] de la vida i de la salut”. No obstant això, es mantenen, cada cop més, fòrums més i més especialitzats on els paradigmes científics utilitzats són molt estrictes i excloents per als qui no els comparteixen i no en tenen l'expertesa. El cost de mantenir aquests fòrums s'ha reduït dràsticament amb la “virtualitat”, però a la vegada poden arrasar els idiomes amb poc pes demogràfic. Un exemple el trobem en totes aquelles trobades presencials especialitzades que abans es feien en català i que ara es realitzen, en línia, i en castellà “per ampliar-ne l'accés”.

Seguidament, la quarta base recorda que “malgrat els temes a tractar en aquests congressos podran ser especialitzats...”, proclama “...una preferència per temes oberts des d'una perspectiva holística, humanista i ètica, i amb un clar interès social”. Per evitar la barrera que pot suposar la superespecialització científica, es proposa una estratègia explícita de combinar ponències científiques amb xerrades més socials, per tal d'interessar un públic més ampli. De fet, aquesta ha estat l'opció escollida en tots els congressos des de la represa de 1976 i no només per ampliar públic, sinó per un interès genuí en influir en les polítiques públiques. Ha topat també amb les necessitats de debat diferenciades segons els territoris i amb una actitud dubitativa entre atendre la complexitat del diàleg entre posicions ideològiques enfrontades o evitar-lo per no veure's marginat. El balanç, pel qui signa, no és gens clar.

També s'advocava, base cinquena del decàleg, “a donar expressió al sentiment comú d'unes tradicions compartides, allotjades a la mateixa bioregió, i a respectar les varietats de la llengua catalana i l'ús de l'occità”. Crida a la reflexió sobre si l'acceptabilitat nació/territori prevaldrà i què significarà el corpus de tradicions compartides. Justament assistim a la cerca de noves tradicions i les noves generacions caminen per unes vies que les acabaran construint i no podem imaginar com. Tampoc podem evitar el concepte de *bioregió*, de ressonàncies maragallianes (de Pasqual Maragall, sentén), i observar que les varietats dialectals estan apareixent a les comarques digitals més que a les geogràfiques, com passa també en l'ús de l'occità.

La sisena base del decàleg diu que els congressos s'autoimposen el repte de convertir-se en “un aparador de l'evolució científica i tecnològica, reconeixent aquells projectes i trajectòries d'èxit”. La reflexió ha de ser a l'entorn d'on es troben ara aquests aparadors. En quin indret de les xarxes (al núvol, a una pàgina web, a *Instagram*)? Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana hi volen ser? I allà, poden convertir-se en espais de diàleg entre tradicions diferents?

El document de Bases, en el seu setè punt, també es marca l'objectiu d'“incorporar representants dels territoris catalans i de les professions, així com també representació institucional, política i acadèmica”. S'haurà de tenir present l'estret corredor entre la dependència i la independèn-

cia institucional. Sense recursos és difícil fer res i aquests, quan provenen de les institucions, generen sempre condicionalitats! I, de l'altra, la crisi d'identitat de les professions de la salut, del seu sentit de pertinença i la seguretat i el pes de la representativitat institucional fan moure suports que, fins fa poc, semblaven ben falcats.

La vuitena base ens parla de la necessitat “*d’incidir en la generació més jove i es promouran els crèdits universitaris i de formació personal continuada*”. A falta de conèixer les dades sobre infermeria, sembla que més del 50% dels nous col·legiats de medicina a Barcelona són persones nascudes fora de Catalunya i, per tant, treballar aquest grup és una emergència sociolingüística. Les dades que la SocDEM-CAT ha recollit van en el mateix sentit⁴. Malgrat el català manté un cert prestigi, el repte demogràfic és immens i les Bases de Manresa ho reconeixen.

Per últim, es proposa, en la novena base, un nou nom per aquest esdeveniment, que podria passar a anomenar-se *Congrés Català de la Salut i la Vida*, amb un subtítol que pogués recollir la seva tradició.

Així doncs, si les anomenades Bases de Manresa de 2017 són unes reflexions per convocar més congressos en el futur, cal acceptar el repte i mantenir un debat i un diàleg honest i continuat que ens porti a l'acció en un sentit o en un altre. Exposo aquí algunes qüestions més per a la reflexió.

La militància i la política activa en l'ús de la llengua i en l'assistència sanitària és pertinent, cal “ésser un factor favorable”, en paraules de Casassas. Ara bé, la militància ha de ser intel·ligent i hem d'entendre bé el món on som. Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana poden (tornar a) ser un espai de debat i diàleg sobre la salut? Pensem que en sorgeixen d'altres continuament. Per esmentar-ne només alguns: els congressos catalans de salut mental, amb una fundació que li dona continuïtat; els congressos de la professió mèdica, impulsats pels col·legis de metges; les diverses “marees”; el cercle de salut... i n'hi

ha molts més. Tots tenen una base ideològica implícita o explícita. Hi caben, a més, els congressos de metges i biòlegs? La indefinició i l'ambigüitat ideològica en són un actiu? O una rêmora?

D'altra banda, els congressos porten una motxilla històrica, mítica i institucional, que pesa molt, però que també pot ser molt valuosa. Què en fem de la motxilla? Com la usem?

Pel qui subscriu hi ha també un problema de distribució de recursos limitats, de recursos de “militància lingüística” s'entén. És millor invertir en reflatar els congressos? O bé val més la pena incidir en què altres institucions, societats especialitzades i institucions siguin més sensibles al paper de la llengua i mantinguin el prestigi del català?

Però, la qüestió final és de lideratge. Reflatar una iniciativa com la dels congressos demana un lideratge fort, amb capacitat de teixir aliances i complicitats, de gestionar ambigüitats i prendre partit quan calgui. Trobar un equip que sentís internament que ho ha de fer és més important que tot el que hem dit abans. I això ha de recaure en una generació més jove, segur.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Esteve i Balaguer L. Bases de futur dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: Conclusions. A: Guerrero i Sala L. Llibre d'actes. XX Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana; 2017. Manresa: Societat Andorrana de Ciències; 2019. p. 737-40.
2. Les Bases de Manresa. <http://www.basesde-manresa.cat/les-bases-de-manresa/>. Accés juliol de 2021.
3. Generalitat de Catalunya, Generalitat Valenciana, Govern d'Andorra, Govern Balear,. Classificació internacional de malalties, 9a revisió, modificació clínica (CIM-9-MC). Volums 1 a 3. 1a ed. Barcelona; 1991.
4. Ramis O, Bosch F, Torrijos A, Pere J, Codinach JM, Julià MA, Junta de la SocDEMCAT. Diagnòstic i abordatge de la llengua catalana: Resultats preliminars de l'estudi d'usos lingüístics en l'assistència sanitària (ULAS). XXXIX Jornades Sanitàries del Vallès; 14-15 de maig de 2021. Consultable a: <https://vimeo.com/546079413>. Accés el 20 de juliol de 2021.